

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

22 janvier 2004

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code judiciaire en ce qui
concerne la révision de la convention
conclue en cas de divorce
par consentement mutuel**

(déposée par M. Geert Bourgeois)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

22 januari 2004

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
inzake de herziening van de overeenkomst
bij echtscheiding door onderlinge
toestemming**

(ingediend door de heer Geert Bourgeois)

RÉSUMÉ

L'auteur estime qu'en dépit des nombreuses modifications de loi, la doctrine ne se soucie pas toujours de l'objectif poursuivi par le législateur. Celui-ci vise à tenir compte de tous les événements influençant sensiblement la situation financière d'un des ex-conjoints en vue d'une révision de la convention conclue dans le cadre d'un divorce par consentement mutuel. Et ce, pour autant que l'intérêt des enfants l'exige.

Il propose dès lors de modifier la loi afin de dissiper tout doute à cet égard.

SAMENVATTING

Volgens de indiener houdt de rechtspraak, ondanks talrijke wetswijzigingen, niet altijd rekening met de bedoeling van de wetgever. Deze bestaat erin àlle gebeurtenissen die een ingrijpende invloed hebben op de financiële toestand van één van de ex-echtgenoten in aanmerking te nemen voor een herziening van de overeenkomst bij echtscheiding door onderlinge toestemming. Dit voor zover het belang van de kinderen het vereist.

Daarom stelt hij voor de wet in die zin te wijzigen dat hieromtrent geen twijfel meer kan bestaan.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>VLAAMS BLOK</i>	: Vlaams Blok
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>
<i>DOC 51 0000/000 :</i> Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	<i>DOC 51 0000/000 :</i> Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
<i>QRVA :</i> Questions et Réponses écrites	<i>QRVA :</i> Schriftelijke Vragen en Antwoorden
<i>CRIV :</i> Compte Rendu Intégral, avec à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (sur papier blanc, avec les annexes)	<i>CRIV :</i> Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (op wit papier, bevat ook de bijlagen)
<i>CRIV :</i> Version Provisoire du Compte Rendu intégral (sur papier vert)	<i>CRIV :</i> Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)
<i>CRABV :</i> Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)	<i>CRABV :</i> Beknopt Verslag (op blauw papier)
<i>PLEN :</i> Séance plénière (couverture blanche)	<i>PLEN :</i> Plenum (witte kaft)
<i>COM :</i> Réunion de commission (couverture beige)	<i>COM :</i> Commissievergadering (beige kaft)

<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>	<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>
<i>Commandes :</i>	<i>Bestellingen :</i>
<i>Place de la Nation 2</i>	<i>Natieplein 2</i>
<i>1008 Bruxelles</i>	<i>1008 Brussel</i>
<i>Tél. : 02/ 549 81 60</i>	<i>Tel. : 02/ 549 81 60</i>
<i>Fax : 02/549 82 74</i>	<i>Fax : 02/549 82 74</i>
<i>www.laChambre.be</i>	<i>www.deKamer.be</i>
<i>e-mail : publications@laChambre.be</i>	<i>e-mail : publicaties@deKamer.be</i>

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi reprend le texte de la proposition de loi DOC 50 1438/001.

La présente proposition de loi est basée sur l'article « Overzicht van rechtspraak echtscheiding bij onderlinge toestemming (1994-2000) » publié par Frank BUYSENS dans le « Echtscheidingsjournaal » de juin 2001, dont elle s'inspire.

L'actuel article 1288, dernier alinéa, du Code judiciaire dispose que les dispositions concernant l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants, le droit aux relations personnelles et la pension alimentaire peuvent être révisées par le tribunal « lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants ».

Avant que ne soient apportées les modifications des 30 juin 1994 et 20 mai 1997, il était, en principe, impossible de modifier la contribution des époux après divorce et la pension alimentaire pour les enfants. La Cour de cassation a admis une exception très restrictive : la contribution alimentaire ne peut être augmentée que si le parent qui demande cette augmentation se trouve, eu égard à sa fortune et à ladite contribution, dans l'impossibilité d'assurer à l'enfant l'entretien et l'éducation nécessaires.¹

En 1994, le législateur a tenté une première fois de rompre avec le l'immutabilité quasi-absolue de la contribution alimentaire initialement convenue. Il a en effet prévu à l'article 1288, dernier alinéa, du Code judiciaire que le montant de la contribution alimentaire pour les enfants pouvait être modifié s'il était prouvé que des circonstances nouvelles et imprévisibles modifiaient sensiblement la situation des enfants. Toute révision de la contribution alimentaire en faveur des époux demeura toutefois exclue, à moins qu'une telle révision ne soit expressément prévue dans la convention des époux qui divorcent²

La Cour de cassation a toutefois maintenu son point de vue restrictif. Elle est restée fidèle au critère qu'elle avait utilisé avant la modification de la loi, à savoir

¹ Voir, par exemple, Cass., 24 mars 1994, Arr. Cass., 1994, 305.

² CASMAN, H., «De nieuwe procedure inzake EOT in tien punten bondig toegelicht» dans *Nieuwe wetgeving*, Mys et Breesch, 1994, p. 7.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van wetsvoorstel DOC 50 1438/001.

Dit wetsvoorstel is gebaseerd op en geïnspireerd door de bijdrage van Frank BUYSENS «Overzicht van rechtspraak echtscheiding bij onderlinge toestemming (1994-2000)» in 'Echtscheidingsjournaal' van juni 2001.

Het huidige artikel 1288, laatste lid, Ger. W. bepaalt dat het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen, het recht op persoonlijk contact en het onderhoudsgeld voor de kinderen herzien kan worden door de rechtbank «wanneer nieuwe omstandigheden buiten de wil van de partijen hun toestand of die van de kinderen ingrijpend wijzigen».

Voor de wetswijziging van 30 juni 1994 en 20 mei 1997 was het in principe niet mogelijk om de uitkering na echtscheiding en het onderhoudsgeld voor de kinderen te wijzigen. Het Hof van Cassatie hanteerde een uiterst restrictieve uitzondering: een verhoging van het onderhoudsgeld voor de kinderen was slechts mogelijk wanneer de ouder die de verhoging vroeg, gelet op zijn vermogen en op de bijdrage, niet meer in de mogelijkheid verkeerde om aan het kind het nodige levensonderhoud en opvoeding te verschaffen.¹

In 1994 poogde de wetgever een eerste keer om de vrijwel totale onveranderlijkheid van de initieel overeengekomen onderhoudsbijdrage te doorbreken. In artikel 1288, laatste lid, Ger. W. werd bepaald dat de onderhoudsbijdrage voor de kinderen kon worden gewijzigd indien het bewijs geleverd werd van nieuwe en onvoorzienbare omstandigheden waardoor de toestand van de kinderen ingrijpend gewijzigd werd. De onderhoudsbijdrage voor de echtgenoten bleef uitgesloten, tenzij dit uitdrukkelijk in de overeenkomst van de scheidende echtgenoten werd bepaald².

Het Hof van Cassatie bleef echter bij zijn restrictief standpunt. Het Hof hield vast aan zijn criterium van voor de wetswijziging, m.n. de onmogelijkheid om na

¹ Zie bijv. Cass., 24 maart 1994, Arr. Cass., 1994, 305.

² CASMAN, H., «De nieuwe procedure inzake EOT in tien punten bondig toegelicht» in *Nieuwe wetgeving*, Mys en Breesch, 1994, p. 7.

l'impossibilité pour le parent, après l'épuisement de ses ressources personnelles, de continuer à assurer l'entretien et l'éducation nécessaires de l'enfant.³

La loi du 20 mai 1997 a supprimé la disposition exigeant l'imprévisibilité pour la remplacer par une disposition exigeant des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties. Cette loi tient compte, en outre, des modifications tant de la situation des enfants que de celle des parents, pour autant que celles-ci soient sensibles.

Cette modification de loi n'a pas pu empêcher que la jurisprudence reste divisée. Ainsi, en se fondant sur une interprétation textuelle de l'article 1288, dernier alinéa, du Code judiciaire, on peut estimer que les circonstances suivantes ne constituent pas une cause de modification, car elles sont considérées comme dépendantes de la volonté des parties : le remariage du parent débiteur d'aliments et la naissance d'un enfant dans le cadre de sa nouvelle relation⁴, le fait de partir travailler à l'étranger ou le nouveau divorce du conjoint débiteur d'aliments⁵.

Dans certains cas, se basant sur une même interprétation littérale, la jurisprudence refuse d'augmenter la pension alimentaire lors de la naissance d'un nouvel enfant⁶. Pareille interprétation nous semble en contradiction avec la volonté du législateur, qui tend à prendre en considération toutes les circonstances qui influencent sensiblement la situation financière de l'ex-conjoint concerné.

Dans la doctrine, des voix s'élèvent pour demander de considérer les demandes de modification après divorce sur la base d'un seul critère, à savoir, l'intérêt de l'enfant⁷.

La présente proposition de loi vise à modifier dans ce sens l'article 1288, dernier alinéa, du Code judiciaire.

Concrètement, il s'agit de supprimer le membre de phrase «indépendantes de la volonté des parties», ce qui implique que toutes les modifications importantes pouvant désormais entraîner des changements en ce

uitputting van de eigen middelen het nodige levensonderhoud en de nodige opvoeding te verschaffen aan het kind³.

Met de Wet van 20 mei 1997 werd de vereiste van onvoorzienbaarheid geschrapt en vervangen door de vereiste van nieuwe omstandigheden buiten de wil van de partijen. Daarenboven kunnen zowel wijzigingen in de toestand van de kinderen als van de ouders zelf in acht worden genomen op voorwaarde dat zij ingrijpend zijn.

Deze wetswijziging heeft niet kunnen verhinderen dat de rechtspraak verdeeld blijft. Zo kan, steunend op een textuele interpretatie van artikel 1288, laatste lid, Ger. W. geoordeeld worden dat volgende elementen geen grond tot wijziging vormen, omdat zij zich niet buiten de wil van de partijen hebben voorgedaan: een nieuw huwelijk van de uitkeringsplichtige ouder en de geboorte van een kind uit zijn nieuwe relatie⁴, in het buitenland gaan werken of een nieuwe echtscheiding van de uitkeringsplichtige echtgenoot⁵.

Sommige rechtspraak weigert op basis van eenzelfde letterlijke interpretatie het onderhoudsgeld te verhogen bij het ouder worden van het kind⁶. Een dergelijke interpretatie lijkt ons strijdig met de bedoeling van de wetgever, die met alle gebeurtenissen die een ingrijpende invloed hebben op de financiële toestand van de betrokken ex-echtgenoot wilde rekening houden.

In de rechtsleer gaan stemmen op om de wijzigingsverzoeken na echtscheiding te beoordelen aan de hand van één criterium, nl. het belang van het kind⁷.

Dit wetsvoorstel strekt ertoe artikel 1288, laatste lid, Ger. W. in die zin te wijzigen.

In *concreto* wordt voorgesteld om de zinsnede «buiten de wil van partijen» weg te laten. Dit impliceert dat voortaan alle ingrijpende wijzigingen tot een herziening van het ouderlijk gezag, het recht op persoonlijk con-

³ Cass., 21 mars 1997, *R.W.*, 1997-98, 1074.

⁴ J.P. Mol, 22 mars 1994, *Turnh. Rechtsl.*, 1995-96, 35; J.P. Westerlo, 15 mai 1998, *A.J.T.*, 1998-99, 719.

⁵ J.P. Wervik, 10 novembre 1998, *J.J-P*, 2000, 232.

⁶ J.P. Westerlo, 24 septembre 1998, *A.J.T.*, 1998-99, 717; J.P. Tournai, 24 février 1999, *Div. Act.*, 1999, 106; J.P. Westerlo, 25 février 2000, *R.W.*, 2000-2001, 1029.

⁷ BUYSENS, F., «Wijziging na echtscheiding bij onderlinge toestemming van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen», *R.W.*, 1997-98, 1065.

³ Cass., 21 maart 1997, *R.W.*, 1997-98, 1074.

⁴ Vred. Mol, 22 maart 1994, *Turnh. Rechtsl.*, 1995-96, 35; Vred. Westerlo, 15 mei 1998, *A.J.T.*, 1998-99, 719.

⁵ Vred. Wervik, 10 november 1998, *T. Vred.*, 2000, 232.

⁶ Vred. Westerlo, 24 september 1998, *A.J.T.*, 1998-99, 717; Vred. Doornik, 24 februari 1999, *Div. Act.*, 1999, 106; Vred. Westerlo, 25 februari 2000, *R.W.*, 2000-2001, 1029.

⁷ BUYSENS, F., «Wijziging na echtscheiding bij onderlinge toestemming van de onderhoudsbijdrage voor de kinderen», *R.W.*, 1997-98, 1065.

qui concerne l'exercice de l'autorité parentale, le droit de visite et la pension alimentaire dont bénéficient les enfants.

Le critère essentiel doit être «l'intérêt de l'enfant». C'est ainsi qu'un père débiteur d'alimentation qui opterait volontairement pour un horaire de travail à 4/5 au lieu de 5/5 ne pourrait pas réduire le montant de la pension alimentaire qu'il verse parce que ce ne serait pas conforme à l'intérêt de l'enfant.

Il est ainsi mieux tenu compte de l'objectif poursuivi par le législateur de 1997.

Toutefois, lorsqu'il est appelé à statuer sur des demandes de modification, le juge doit se méfier des requêtes d'inspiration frauduleuse. Les demandes introduites dans le seul intérêt d'un des parents doivent également être rejetées.

Le juge devra faire preuve d'une certaine réserve. Il devra en effet s'agir de modifications radicales. Il ne faut en outre pas perdre de vue que le divorce par consentement mutuel fait l'objet d'un accord global, dans le cadre duquel la contribution à l'entretien des enfants est parfois fonction de facteurs qui n'ont aucun rapport avec l'enfant même : par exemple, du fait que le parent chez lequel les enfants résident a pu reprendre le domicile conjugal à des conditions avantageuses. Le juge devra se garder de compromettre l'équilibre établi dans le cadre d'une convention de divorce par consentement mutuel.

tact en het onderhoudsgeld voor de kinderen kunnen leiden.

De toetssteen is «het belang van het kind». Een onderhoudsplichtige vader die zou opteren voor een vrijwillige reductie van zijn arbeidscontract tot 4/5 in plaats van 5/5 zou niet minder onderhoudsgeld mogen betalen omdat dit niet strookt met het belang van het kind.

Op die manier wordt beter tegemoet gekomen aan de bedoeling van de wetgever van 1997.

Wel moet de rechter zich bij het beoordelen van wijzigingsverzoeken hoeden voor frauduleus geïnspireerde wijzigingsverzoeken. Ook verzoeken die ingegeven zijn door het eigen belang van één van de ouders moeten worden afgewezen.

De rechter moet een zekere terughoudendheid betonen. Het moet immers om ingrijpende wijzigingen gaan. Bovendien mag niet uit het oog verloren worden dat de echtscheiding bij onderlinge toestemming een globaal akkoord uitmaakt, waarbij de onderhoudsbijdrage voor de kinderen soms bepaald wordt door factoren die niets met het kind zelf te maken hebben: bijv. doordat de ouder bij wie de kinderen verblijven de echtelijke woonplaats tegen voordelige voorwaarden kon overnemen. De rechter moet er zich voor hoeden om het evenwicht binnen een overeenkomst van echtscheiding bij onderlinge toestemming op de helling te zetten.

Geert BOURGEOIS (N-VA)

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 1288, dernier alinéa, du Code judiciaire, les mots «et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants» sont remplacés par les mots «modifient sensiblement la situation des parties ou celle des enfants et lorsque l'intérêt des enfants l'exige».

9 décembre 2003

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 1288, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek worden de woorden «buiten de wil van de partijen hun toestand of die van de kinderen ingrijpend wijzigen» vervangen door de woorden «de toestand van de partijen of die van de kinderen ingrijpend wijzigen en wanneer het belang van de kinderen het vereist».

9 december 2003

Geert BOURGEOIS (N-VA)

ANNEXE

BIJLAGE

TEXTE DE BASE

10 octobre 1967

CODE JUDICIAIRE

Art. 1288

Ils sont tenus de constater par écrit leur convention visant :

1° la résidence de chacun des époux pendant le temps des épreuves;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'article 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des épreuves qu'après le divorce;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les épreuves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après le divorce.

Lorsque des circonstances nouvelles et indépendantes de la volonté des parties modifient sensiblement leur situation ou celle des enfants, les dispositions visées aux 2° et 3° de l'alinéa précédent peuvent être révisées après le divorce, par le juge compétent.

TEXTE DE BASE ADAPTE A LA PROPOSITION

10 octobre 1967

CODE JUDICIAIRE

Art. 1288

Ils sont tenus de constater par écrit leur convention visant :

1° la résidence de chacun des époux pendant le temps des épreuves;

2° l'autorité sur la personne et l'administration des biens des enfants et le droit aux relations personnelles visé à l'article 374, alinéa 4, du Code civil en ce qui concerne les enfants visés à l'article 1254, tant pendant le temps des épreuves qu'après le divorce;

3° la contribution de chacun des époux à l'entretien, à l'éducation et à la formation adéquate desdits enfants, sans préjudice des droits qui leur sont reconnus par le Chapitre V, Titre V, Livre premier, du Code civil;

4° le montant de l'éventuelle pension à payer par l'un des époux à l'autre pendant les épreuves et après le divorce, la formule de son éventuelle adaptation au coût de la vie, les circonstances dans lesquelles et les modalités selon lesquelles ce montant pourra être révisé après le divorce.

Lorsque des circonstances nouvelles ***modifient sensiblement la situation des parties ou celle des enfants et lorsque l'intérêt des enfants l'exige***¹, les dispositions visées aux 2° et 3° de l'alinéa précédent peuvent être révisées après le divorce, par le juge compétent.

¹ Art. 2: remplacement.

BASISTEKST

10 oktober 1967

GERECHTELIJK WETBOEK

Art. 1288

Zij zijn ertoe gehouden hun overeenkomst omtrent de volgende punten bij geschrift vast te leggen:

1° de verblijfplaats van elk van beide echtgenoten gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact zoals bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de kinderen bedoeld in artikel 1254, zowel gedurende de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van elk van beide echtgenoten in het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van voornoemde kinderen, onverminderd de rechten hen door Hoofdstuk V van Titel V van Boek I van het Burgerlijk Wetboek toegekend;

4° het bedrag van de eventuele uitkering te betalen door de ene echtgenoot aan de andere, gedurende de proeftijd en na de echtscheiding, de formule voor de eventuele aanpassing van die uitkering aan de kosten van levensonderhoud, de omstandigheden waaronder dit bedrag na de echtscheiding kan worden herzien en de nadere bepalingen ter zake.

Wanneer nieuwe omstandigheden buiten de wil van de partijen hun toestand of die van de kinderen ingrijpend wijzigen, kunnen de beschikkingen bedoeld in het 2° en het 3° van het voorgaande lid na de echtscheiding worden herzien door de bevoegde rechter.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL

10 oktober 1967

GERECHTELIJK WETBOEK

Art. 1288

Zij zijn ertoe gehouden hun overeenkomst omtrent de volgende punten bij geschrift vast te leggen:

1° de verblijfplaats van elk van beide echtgenoten gedurende de proeftijd;

2° het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van de kinderen en het recht op persoonlijk contact zoals bedoeld in artikel 374, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de kinderen bedoeld in artikel 1254, zowel gedurende de proeftijd als na de echtscheiding;

3° de bijdrage van elk van beide echtgenoten in het levensonderhoud, de opvoeding en de passende opleiding van voornoemde kinderen, onverminderd de rechten hen door Hoofdstuk V van Titel V van Boek I van het Burgerlijk Wetboek toegekend;

4° het bedrag van de eventuele uitkering te betalen door de ene echtgenoot aan de andere, gedurende de proeftijd en na de echtscheiding, de formule voor de eventuele aanpassing van die uitkering aan de kosten van levensonderhoud, de omstandigheden waaronder dit bedrag na de echtscheiding kan worden herzien en de nadere bepalingen ter zake.

Wanneer nieuwe omstandigheden **de toestand van de partijen of die van de kinderen ingrijpend wijzigen en wanneer het belang van de kinderen het vereist¹**, kunnen de beschikkingen bedoeld in het 2° en het 3° van het voorgaande lid na de echtscheiding worden herzien door de bevoegde rechter.

¹ Art. 2: vervanging.